

Наука як запобіжник: чому ШІ-рішення уряду Нідерландів інколи зазнають краху

03.08.2026, Марія Крючок

Технології без етичного та наукового обґрунтування можуть стати «політичною зброєю» або призвести до дискримінації. Саме тут можуть допомогти академічні дослідження та різні дослідницькі центри, аби підсилити роботу державних структур.

Наукові дослідження мають три типи впливу: **інструментальний** (конкретний інструмент для вирішення проблеми), **концептуальний** (просвітництво та зміна бачення) та **символічний** (легітимізація вже прийнятих рішень). Інформації щодо застосування українськими службовцями наукових досліджень щодо цифровізації наразі немає, втім, деякі інші країни показують, що працівники політики освіти та інформаційних технологій, соціальних послуг, охорони здоров'я та соціального забезпечення найчастіше покладаються на наукове знання у своїй роботі (Amara et al. 2004).

У Нідерландах взаємодія науки та держави закріплена на законодавчому рівні через центр [TNO](#) (Нідерландська організація прикладних наукових досліджень), що працює з 1930-х років. В цій структурі працює понад 3000 співробітників, а варіативність проєктів: від оптимізації переробки літій-йонних батарей до дослідження жіночого здоров'я.

TNO лише один із прикладів того, як Нідерланди інвестують у прикладну науку, проте навіть за такої потужної бази, впровадження інновацій не є лінійним процесом та завжди можуть виникати неочікувані наслідки.

У 2017 році Нідерланди запустили систему предиктивної поліції (predictive policing) – Criminality Anticipation System (CAS), яка аналізувала мапу міста і прогнозувала ймовірність злочинів, враховуючи наявні історичні дані. Серед європейських країн, нідерландська поліція була першою, хто розробила та пілотувала свою власну систему подібного спостереження.

Втім, у грудні 2025 року систему закрили. Виявилось, що вона створювала забагато «операційного шуму» — фальшивих викликів через неправильну інтерпретацію камерами рухів людей. Наприклад, якщо людині було погано і вона блювала на вулиці – це могло б бути правопорушення, якщо вона у стані алкогольного чи іншого сп'яніння, але якщо це трапилось з інших причин здоров'я, камера цього не могла ідентифікувати. Втім, центральна причина закриття – система не досягла тієї мети, яка ставилась, а наявні дослідження показали, що звичайне патрулювання у жовтих жилетах було ефективнішим для стримування злочинності, ніж дорогий алгоритм.

Інший приклад – скандал щодо соціальних виплат по догляду за дітьми ([Toeslagenaffaire](#)), що досяг свого піку в 2018 році. Це досі лишається однією з найбільш суспільно-резонансних подій в країні, після якої уряд пішов у відставку. Помилка алгоритму в системі соцвиплат призвела до безпідставних звинувачень тисяч сімей у шахрайстві, а коли Податкова заявила про необхідність повернути помилково виплачені кошти, це спричинило хвилю самогубств.

Один із довготривалих наслідків цієї події — частина населення не довіряє алгоритмам та впровадженню ШІ-рішень в системі державних структур.

Досвід Нідерландів доводить: цифровізація — це не лише про код, а передусім про зміну інституційної логіки та етику даних. Провал системи CAS та трагедія Toeslagenaffaire продемонстрували, що навіть у технологічно розвинених країнах виникає «розрив швидкостей»: можливості ШІ зростають експоненціально, тоді як державні структури та законодавчі рамки залишаються консервативними.

Будь-яка система — від автоматизації митниці до податкових алгоритмів — має тестуватися в контрольованому середовищі разом із реальними користувачами. Це дозволяє відсіяти «операційний шум» до того, як він призведе до фальшивих звинувачень чи дискримінації. А академічна спільнота має бути незалежним аудитором, який оцінює ризики алгоритмічного врядування ще на етапі дизайну нових систем та сервісів. В довгостроковій перспективі це необхідність переглянути так званий «соціальний контракт» між наукою та державою, для того, щоб нові технології дійсно створювали додану вартість, а не поглиблювали існуючі соціальні нерівності в суспільстві.

Авторка статті: Марія КРЮЧОК, викладачка, соціологиня та освітня дизайнерка у KSE. Вивчає вплив технологій на суспільство, довіру, та демократію. Реалізовує в Україні перший освітній курс в напрямку STS (Science, Technology and Society).

Стаття підготовлена за матеріалами виступу на семінарі «Врядування цифрової епохи: інсайти з Нідерландів для України», що відбувся 29 липня 2026 року в KSE в межах проєкту BRIDGE – Building Resilient Innovations in Democracy, Governance and Excellence.

Проєкт BRIDGE реалізується Київською школою економіки (KSE), Еразмуським університетом Роттердама (Нідерланди), Технічним університетом Берліна (Німеччина), Університетом Тарту (Естонія), та Центром розвитку інновацій (Україна) і фінансується Європейським Союзом в рамках програми наукового співробітництва «Горизонт Європа» (грантова угода №101160337).

Висловлені погляди та думки є лише думками автора і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу чи Європейського агентства з досліджень. Ані Європейський Союз, ані грантодавець не можуть нести за них відповідальності.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21915791>